

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

ЗАДОВОЛЕННЯ ЧИТАЦЬКИХ ПОТРЕБ ДІТЕЙ

національних меншин
України в бібліотеках
для дітей

Програма та методика дослідження

Київ – 2018

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

ЗАДОВОЛЕННЯ
ЧИТАЦЬКИХ ПОТРЕБ ДІТЕЙ
національних меншин України
в бібліотеках для дітей

Програма та методика дослідження

УДК 02:001
ББК 78.349.5
З-15

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко
Укладач: О.Б. Петренко
Науковий редактор Т.М. Турбаніст
Літературний редактор О.А. Кадькаленко

Задоволення читацьких потреб дітей національних меншин України в бібліотеках для дітей: програма та методика дослідження / Нац. б-ка України для дітей; уклад. О.Б. Петренко. — Київ, 2018. — 20 с.

Програма та методика дослідження розроблена з метою вивчення стану і рівня задоволення читацьких потреб дітей національних меншин України в бібліотеках для дітей.

Схвалено секцією науково-методичної, науково-дослідної та науково-бібліографічної роботи вченої ради Національної бібліотеки України для дітей (протокол № 4 від 6 березня 2018 року).

© Національна бібліотека України для дітей

I. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Україна позиціонує себе як держава з мирним співіснуванням на її території представників різних національностей. За переписом 2001 року в країні проживають представники 130 національностей. Переважна більшість – 77,8% населення є українцями, росіяни складають 17,3 %; білоруси – 0,5 %, молдовани – 0,5 %, кримські татари – 0,5 %, болгары – 0,4 %, угорці, румуни та поляки – по 0,3 %, євреї – 0,2 % та інші. Кожна з представлених в Україні етнічних груп так чи інакше прагне зберегти свою мову, культурну спадщину, традиції, які і формують основи національної ідентичності, забезпечують можливості для підтримки життєдіяльності та розвитку культури того чи іншого етносу. Однією з головних умов для цього є законодавчо закріплені та підтримувані державою права національних меншин: Конституція України, Закони України («Про національні меншини», «Про культуру», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про освіту», «Про місцеве самоврядування») та інші нормативні документи).

Певне бачення реалізації прав національних меншин закладено в Національній стратегії у сфері захисту прав людини на період до 2020 року, затвердженої Указом Президента України від 25.08.2015 р. № 501/2015 і планом дій на її виконання. Важливим компонентом Стратегії є відхід від концентрації лише на задоволення мовних і культурних прав національних меншин і орієнтир на забезпечення участі представників національних меншин в управлінні державними справами на усіх рівнях, у тому числі шляхом участі у виборах та проведенні комплексних заходів щодо реалізації прав національних меншин. Але щоб успішно реалізувати ці державні стратегічні наміри необхідно починати з виховання нового покоління, а саме з її основ – задоволення мовних, інформаційних і культурних потреб дитячого населення національних меншин.

На сьогоднішній день в Україні мовами національних меншин навчається близько 400 тис. дітей у 735-ти навчальних закладах. При цьому діти-представники національних меншин мають змогу вивчати рідну мову факультативно і в гуртках. Також мови і літератури національних меншин викладаються як предмет в школах, де викладання ведеться державною мовою. Як предмет для викладання рідну мову вивчає в школах 919 тис. маленьких росіян; 4 181 дітей, які належать

до румунської спільноти; 1110 дітей угорської національної меншини; 2474 учня вивчають молдовську мову, 45 964 – польську. Також є класи, де мова навчання словацька – 145 дітей (218 вивчають рідну мову як предмет) і болгарська – 61 дитина (7 897 дітей вивчають болгарську як предмет). Крім цього, як предмет для викладання вивчають рідну мову в українських школах гагаузи, греки, кримські татари.

Однак після ухвалення Верховною Радою України від 5 вересня 2016 року нової редакції Закону України «Про освіту» представники національних меншин заявили про дискримінацію права нацменшин щодо використання рідної мови. Це додало певної напруги в українське суспільство.

Публічним бібліотекам, у тому числі і дитячим, як найбільш доступним для всіх груп населення відводиться чільне місце у справі задоволення як інформаційних, так і мовних потреб національних меншин, як однієї з умов збереження та розвитку їхньої культури. Інформаційний ресурс цієї роботи складають у першу чергу документні фонди бібліотек мовами національних меншин. На 1 січня 2017 року в бібліотеках для дітей нараховувалося 48,78 тис. примірників документів мовами нацменшин. На жаль, відбір та організація репертуару цих документів здійснюється не на основі вивчення реальних потреб дітей національних груп в отриманні інформації рідною мовою, а на постфактумі опублікованих документів. Тож наявні фонди не повною мірою відповідають їх актуальним потребам і не сприяють активізації діяльності бібліотек з обслуговування поліетнічного населення.

Отже, необхідність подолання виникаючих суперечностей висуває перед Національною бібліотекою України для дітей проведення у 2018 році всеукраїнського дослідження «Задоволення читацьких потреб дітей національних меншин України в бібліотеках для дітей» – вивчення читацьких і мовних потреб дітей національностей, які компактно проживають на території України, яке б сприяло зміні підходів до інформаційно-бібліотечного обслуговування дітей представників національних меншин.

Свого часу, в кінці ХХ – початку ХХІ ст., активізації діяльності бібліотек з обслуговування населення національних меншин сприяли вчасно проведені всеукраїнські наукові дослідження «Стан бібліотечного обслуговування, читацькі потреби, запити та інтереси окремих національних груп населення республіки у місцях їх компактного мешкання» (ДРБ УРСР ім. КПРС, Республіканським правлінням товариства любителів

книги, ОУНБ Дніпропетровської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Хмельницької, Херсонської, Чернівецької областей у 1988-1989 рр.); «Бібліотечне обслуговування, читацькі потреби, запити та інтереси білоруського населення, що дисперсно проживає в Україні» (Державна бібліотека України для дітей, 1992 р.) та регіональні дослідження «Змістовно-мовні потреби читачів Донецької області» (Донецька ОУНБ, 2000-2002рр.), а також Львівської ОУНБ та Кримської РУНБ ім. І. Франка, що досліджували читацькі інтереси польського, татарського населення тощо.

Отримані результати досліджень дали поштовх для створення у 1992 році Державного видавництва «Головна спеціалізована редакція літератури мовою національних меншин», а в 1996 році Республіканської Кримськотатарської бібліотеки ім. І. Гаспринського.

Тож вивчення сучасних читацьких і мовних потреб дітей національних меншин, які компактно проживають у тій чи іншій області, є вкрай актуальним і сприяло б розв'язанню життєво важливу проблему сьогодення – зміни підходів до комплектування фондів бібліотек для дітей, вдосконалення методів створення документних масивів мовами національних меншин, забезпечення етнокультурної самобутності національних меншин, формування спільного комфортного майбутнього – європейського вектору розвитку України.

II. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження — вивчити стан і рівень інформаційно-бібліотечного обслуговування дитячого населення національних меншин України різної вікової категорії.

Об'єкт дослідження — документний масив фондів публічних бібліотек мовами національних меншин як інформаційна база бібліотечного обслуговування дитячого населення національних меншин компактно проживання в містах та селах України.

Предмет дослідження — наявні інформаційні ресурси бібліотек мовами національних меншин регіону, структура і зміст інформаційних потреб користувачів-дітей національних меншин.

Завдання дослідження:

- проаналізувати документний потік літератури для дітей мовами національних меншин як базу поповнення фондів документного масиву бібліотек для дітей;

- здійснити аналіз наявних бібліотечних фондів мовами нацменшин та виявити ступінь їх оновлення і використання;
- вивчити особливості інформаційних потреб користувачів-дітей національних меншин України як основу формування документного масиву для публічних бібліотек;
- визначити стан використання дітьми рідної мови національної меншини;
- визначити місце публічної бібліотеки в системі соціальних комунікацій, що забезпечують етнічну самобутність особистості дитини та збереження культури національних меншин України;
- пошук ефективних шляхів формування міжкультурного діалогу.

III. УЧАСНИКИ ТА БАЗИ ДОСЛІДЖЕННЯ

- 1.** Національна бібліотека України для дітей — розробка програми і методики дослідження, узагальнення та аналіз отриманих матеріалів, вивчення бібліотечної документації, розробка висновків та пропозицій.
- 2.** Обласні бібліотеки для дітей — організація проведення дослідження в своєму регіоні, збирання даних у базах дослідження, анкетування бібліотечних фахівців області.
- 3.** Базові бібліотеки (міські, районні, сільські) — анкетування користувачів-дітей-представників національних меншин своєї зони обслуговування за місцем проживання чи навчання, вивчення наявних фондів літератури мовами національних меншин.
- 4.** Бази дослідження: бібліотеки для дітей зони обслуговування дітей представників національних меншин за місцем проживання чи навчання, обласні бібліотеки для дітей Закарпатської, Одеської, Хмельницької, Херсонської, Чернівецької областей. Для базових бібліотек є обов'язковим збір матеріалів дослідження в об'ємах, передбачених методикою. У кожному базовому регіоні необхідно опитати не менше **50** дітей-представників національних меншин з обласного центру. Опитування бібліотечних фахівців відбувається в бібліотеках зони обслуговування дітей-представників національних меншин за місцем проживання чи навчання. У рамках опитування бібліотекарі проводять вивчення бібліотечного фонду літератури мовами нацменшин. Інші обласні бібліотеки для дітей можуть використовувати методику дослідження за бажанням і надсилати матеріали в НБУ для дітей в узагальненому вигляді.

IV. ЕТАПИ ДОСЛІДЖЕННЯ

- I ЕТАП** — розробка програми та методики дослідження (НБУ для дітей) (січень — березень 2018 р.);
- II ЕТАП** — організація проведення дослідження, збір матеріалів (квітень 2018 р. — вересень 2018 р.);
- III ЕТАП** — обробка та узагальнення отриманих даних, підготовка результатів дослідження, розробка висновків та пропозицій (червень — серпень 2018 р.)
- IV ЕТАП** — підготовка та видання соціологічного бюлетеню (серпень — вересень 2018 р.)

V. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Вирішення поставлених у дослідженні завдань передбачає застосування наступних методів:

- аналіз (офіційних документів, бібліотечної документації, статистичних даних);
- анкетування («Анкета читача» — додаток № 1, «Анкета бібліотекаря» — додаток № 2). Бібліотекарі зони бібліотечного обслуговування дітей-представників національних меншин компактного проживання проводять анкетування дітей відповідно до додатку №1, перевіряють, щоб були наявні відповіді на усі запитання. Крім того, самі уважно заповнюють «Анкету бібліотекаря» і в рамках анкетування проводять вивчення книжкового фонду бібліотеки, заповнюють **таблиці №1 та №2**.

Кінцевий результат дослідження: узагальнення отриманих матеріалів, розробка на їх основі висновків і пропозицій з удосконалення роботи бібліотек для дітей щодо формування міжкультурного діалогу національних меншин в українському суспільному середовищі; оприлюднення результатів на сторінках професійної преси та науково-практичних конференціях, семінарах.

Назва населеного пункту _____

АНКЕТА ШКОЛЯРА

Шановний читачу!

Запрошуємо тебе взяти участь у соціологічному дослідженні «Задоволення читацьких потреб дітей національних меншин України в бібліотеках для дітей», мета якого – дослідити стан і рівень інформаційно-бібліотечного обслуговування дитячого населення національних меншин України різної вікової категорії. Дослідження проводить Національна бібліотека України для дітей. Будемо вдячні за відповіді.

1. До якої національності ти себе відносиш ?(напиши) _____

2. Яка мова є для тебе рідною(напиши) _____

3. Чи цікавишся ти традиціями і культурою свого народу?

так ні

4. Якою мовою ти спілкуєшся?

вдома : рідною (якою) _____ українською російською

в школі: рідною українською російською

з друзями: рідною українською російською

5. Якою мовою тобі зручніше читати книжки ?

рідною українською російською не має значення

6. Чи задовольняє бібліотека запити на книжки твоєю рідною

мовою? так ні

7. Назви автора та назву книжки, яку ти прочитав останнім часом мовою своєї національної спільноти

8. Чи виписують у твоїй сім'ї періодичні видання рідною мовою?

так ні

якщо «так», то назви їх _____

9. Вкажи свій вік _____ стать хлопчик дівчинка

Дякуємо за відповіді!

Назва населеного пункту _____

АНКЕТА БІБЛІОТЕКАРЯ

Шановні колеги!

Просимо Вас взяти участь у соціологічному дослідженні «Задоволення читацьких потреб дітей національних меншин України в бібліотеках для дітей», яке проводить Національна бібліотека України для дітей, і відповісти на запитання анкети. Будемо вдячні за проведenu роботу.

- 1. Вкажіть кількість дитячого населення у вашому населеному пункті** Усього _____
- 2. Яка кількість користувачів-дітей у бібліотеці?**
Усього _____
Із них користувачі-діти нацменшин _____
Вкажіть з якої нацменшини _____
- 3. Чи задовольняє бібліотека запити користувачів на книжки мовами нацменшин?**
Так _____ Ні _____
- 4. Вкажіть кількість документного фонду бібліотеки на 01.01.2018 р.**
Усього _____
У т. ч. мовами нацменшин (кількість) _____ якою мовою _____
- 5. Вкажіть рік останнього отримання літератури мовами нацменшин _____ кількість примірників _____**
Періодичні видання (рік) _____ назва _____ мова _____
- 6. Проведіть вивчення використання літератури мовою нацменшин за схемою (таблиця №1)**

7. З якими громадськими організаціями, що представляють національну спільноту Вашого населеного пункту, Ви співпрацюєте (напишіть) _____

8. Чи замовляли Ви книжки мовами нацменшин через МБА?

Так _____ Ні _____

Якщо «так», то вкажіть рік останнього замовлення _____
кількість _____ назву книг _____
в яких бібліотеках _____

9. Чи використовуєте Ви обмінні бібліотечні фонди в задоволенні запитів користувачів нацменшин?

Так _____ Ні _____

Якщо «так», то вкажіть рік останнього отримання
книжок _____ кількість _____
з якої бібліотеки _____

10. У Вашій бібліотеці працюють клуби чи гуртки з а інтересами, в роботі яких беруть участь користувачі-діти нацменшин?

Так _____ Ні _____

Якщо «так», то вкажіть назву і кількість учасників _____

11. Якої допомоги потребує бібліотека у роботі з користувачами-дітьми, що представляють національні меншини? (вкажіть) _____

12. Вкажіть відомості про себе:

Вік _____ Освіта _____ Стаж роботи _____

Посада _____

Ставка: повна 0,75% 0,5% 0,25%

13. Бібліотека (повна назва згідно зі статутом) _____

Дякуємо за відповіді!

**ВИКОРИСТАННЯ КНИГ,
виданих мовою _____**
(вказати мову національної меншини).

Рік видання книги	Усього примірників	Кількість книговидач		
		Від 0 – 5 разів	Від 6 – і більше	примітки
1991 – 2000 рр.				
2001 – 2013 рр.				
2014 – 2017 рр.				

ЗАДОВОЛЕННЯ ЧИТАЦЬКИХ ПОТРЕБ ДІТЕЙ НАЦІОНАЛЬНИХ
МЕНШИН УКРАЇНИ В БІБЛІОТЕКАХ ДЛЯ ДІТЕЙ

Програма та методика дослідження

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко
Укладач: О.Б. Петренко
Науковий редактор Т.М. Турбаніст
Літературний редактор О.А. Кадькаленко
Комп'ютерна верстка Н.В. Ярчак.
Підписано до друку 11.04.2018 р.
Зам. № 4. Наклад 35 прим.

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Януша Корчака (Баумана), 60,
м. Київ, 03190
Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Януша Корчака, 60,
м. Київ, 03190
Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua